

LIETUVIŲ
LITERATŪROS
IR TAUTOSAKOS
INSTITUTAS

INSTITUTE OF
LITHUANIAN
LITERATURE
AND FOLKLORE

ISSN 1822-3656

EARLY
LITHUANIAN
LITERATURE

44

Jesuit Tradition and Its Legacy

VILNIUS 2017

SENOJI
LIETUVOS
LITERATŪRA

44

Jėzuitiškosios
tradicijos paveldas

Redakcinė kolegija

vyriausiasis redaktorius

doc. dr. MINTAUTAS ČIURINSKAS (filologija)

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

doc. dr. DALIA DILYTĖ (filologija)

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

prof. dr. PIETRO U. DINI (kalbotyra)

Università di Pisa

prof. habil. dr. JOLANTA GELUMBECKAITĖ (kalbotyra)

Goethe-Universität Frankfurt am Main

doc. dr. DARIUS KUOLYS (filologija)

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

doc. dr. ILJA LEMEŠKIN (filosofija, filologija)

Univerzita Karlova v Praze

doc. dr. SIGITAS NARBUTAS (filologija)

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka

dr. ŽIVILĖ NEDZINSKAITĖ (filologija)

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

doc. dr. ŽANA NEKRAŠEVIČ-KAROTKAJA (filologija)

Baltarusijos valstybinis universitetas (Minskas)

habil. dr. JAKUB NIEDŹWIEDŹ (filologija)

Uniwersytet Jagielloński (Krokuva)

dr. MAGDALENA ŚLUSARSKA (filologija)

Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk (Varšuva)

prof. habil. dr. SERGEJUS TEMČINAS (kalbotyra)

Lietuvių kalbos institutas

prof. habil. dr. EUGENIJA ULČINAITĖ (filologija)

Vilniaus universitetas

dr. MIKAS VAICEKAUSKAS (filologija)

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

dr. ASTA VAŠKELIENĖ (filologija)

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

Sudarė ŽIVILĖ NEDZINSKAITĖ

Parengė ir redagavo ONA DAUKŠIENĖ

Į anglų kalbą vertė DIANA BARTKUTĖ BARNARD

Projektą pagal „Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos

2016–2024 metų programą“ finansavo

Lietuvos mokslo taryba

Projekto finansavimo sutarties Nr. LIP-075/2016

© Rokas Gelažius, apipavidalinimas, 2017

© Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2017

Išeina dukart per metus

ISSN 1822-3656

Senoji Lietuvos literatūra referuojama tarptautinėse duomenų bazėse

MLA International Bibliography ir *EBSCO Discovery Service*

Turinys

- 9 PRATARMĖ. *Živilė Nedzinskaitė*

STR A I P S N I A I

- 15 ŽIVILĖ NEDZINSKAITĖ. Kražių kolegijos studentų
ir dėstytojų kūryba XVII amžiuje: kūriniai Žemaičių vyskupams
- 53 ONA DAUKŠIENĖ. Sigismundus Laetus – Žygimantas Liauksminas?
Apie kai kuriuos paslaptinius Sarbievijaus odžių adresatus
- 73 BRIGITA BALČIŪNAITĖ. Kražių jėzuitų kolegijos mokytojų
bendruomenė 1616–1773 metais: mokytojavimo patirtis
jėzuitų biografijose
- 96 LIUDAS JOVAIŠA. Gyvenimas po mirties: Kražių jėzuitų
ir buvusių jėzuitų likimai po 1773 metų
- 153 MILDA KVIZIKEVIČIŪTĖ. Lietuvos jėzuito 1723–1724 metų
kelionės į Romą ir atgal dienoraštis
- 178 DOVILĖ ČITAVIČIŪTĖ. Jėzuitų dvasinio ugdymo metodai
Mikalojaus Lancicijaus *Meditacijoje* (1650)
- 199 VILMA ŽALTAUSKAITĖ. Jėzuitiškojo dvasininkų ugdymo aspektai
XIX amžiaus Lietuvoje

P U B L I K A C I J O S

- 217 JŪRATĖ PETRIKAITĖ. Kun. dr. prof. Pauliaus Rabikausko SJ
susirašinėjimas su lietuvių muzikais (1978–1992)

R E C E N Z I J O S

- 245 ELEONORA BUOŽYTĖ. Kaip keli grafikos darbai XVI amžiuje keitė pasaulį

- 253 ANOTACIJOS. *Dalia Dilytė, Simona Jaskelevičiūtė, Živilė Nedzinskaitė, Viktorija Vaitkevičiūtė*
- 264 KRONIKA. *Karina Basiul, Mintautas Čiurinskas, Simona Jaskelevičiūtė, Dovilė Keršienė, Ligita Mikulėnienė, Živilė Nedzinskaitė, Ona Petrėnienė, Kotryna Rekašiūtė*
- 285 ŠIOS KNYGOS AUTORAI

Contents

9 FOREWORD. *Živilė Nedzinskaitė*

A R T I C L E S

- 15 ŽIVILĖ NEDZINSKAITĖ. Literary Activities of the Students and Teachers of Kražiai College in the Seventeenth Century: Works Dedicated to the Samogitian Bishops
- 53 ONA DAUKŠIENĖ. Sigismundus Laetus – Žygimantas Liauksminas? On Some Mysterious Addressees of Sarbievius's Odes
- 73 BRIGITA BALČIŪNAITĖ. Teachers of the Jesuit College of Kražiai, 1616–1773: Teaching Experience in Jesuits' Biographies
- 96 LIUDAS JOVAIŠA. Life after Death: Fate of the Jesuit Community (1773) and Former Jesuits (after 1773) in Kražiai
- 153 MILDA KVIZIKEVIČIŪTĖ. The Travel Diary of a Lithuanian Jesuit: Peregrination to Rome and Back in 1723–1724
- 178 DOVILĖ ČITAVIČIŪTĖ. The Principles of the Jesuitic Spiritual Education in *Meditations* (1650) by Nicolaus Lancicius
- 199 VILMA ŽALTAUSKAITĖ. Aspects of Jesuitic Clergy Education in Nineteenth-century Lithuania

P U B L I C A T I O N S

- 217 JŪRATĖ PETRIKAITĖ. Correspondence of Priest Professor Dr. Paulius Rabikauskas with Lithuanian Musicians (1978–1992)

R E V I E W S

- 245 ELEONORA BUOŽYTĖ. How Some of Graphic Works Changed the World in the Sixteenth Century

- 253 ANNOTATIONS. *Dalia Dilytė, Simona Jaskelevičiūtė, Živilė Nedzinskaitė, Viktorija Vaitkevičiūtė*
- 264 CHRONICLE. *Karina Basiul, Mintautas Čiurinskas, Simona Jaskelevičiūtė, Dovilė Keršienė, Ligita Mikulėnienė, Živilė Nedzinskaitė, Ona Petrėnienė, Kotryna Rekašiūtė*
- 285 AUTHORS OF THIS VOLUME

Pratarmė

2016 m. sukako 400 metų, kai Kražiuose Jėzaus Draugijos nariai įkūrė kolegiją. Be Vilniaus universiteto, etninėje Lietuvoje nebuvo kitos tokios svarbios mokyimo įstaigos, dariusios milžinišką įtaką visam mūsų krašto kultūriniam gyvenimui. 1608 m. Žemaičių vyskupo Merkelio Giedraičio pakviesti į Žemaitiją, jėzuitai buvo apgyvendinti Kražiuose ir ėmėsi jiems įprastos veiklos. 1609 m. Jėzaus Draugijos ataskaitose minima *Missio Samogitica* 1610 m. jau įvardyta kaip *Missio Crosensis*. 1612 m. šios misijos vadovu paskirtas Jonas Jamielkovskis, kurio pastangomis 1616 m. ir buvo įsteigta kolegija. Kaip tik tų metų rugsėjo 18 d. buvo persikelta iš altarijos namų į naujai pastatytus medinius kolegijos pastatus, tą pačią dieną atidaryta gramatikos klasė, kurios pirmasis mokytojas buvo iš Braunsbergo kolegijos atvykęs Jonas Kochas. Po metų kolegijoje atsirado ir aukštesnės pakopos klasė, kurioje buvo mokoma sintaksės bei poetikos. Jos mokytoju buvo savo pedagoginę veiklą dar tik pradėdantis Motiejus Kazimieras Sarbievijus.

Kražių kolegija greitai tapo ne tik svarbiausia Žemaitijos švietimo įstaiga, bet ir vienu iš reikšmingiausių mokslo, švietimo, religijos ir kultūros centrų visoje LDK teritorijoje. Čia iškyla išpūdingas jėzuitų vienuolyno ir kolegijos ansamblis, viena gražiausių Žemaitijoje laikyta Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia; kaupiama biblioteka, veikia mokyklinis teatras, plečiama ūkinė veikla, vyksta aktyvus kultūrinis ir akademinis gyvenimas, kuris nutrūksta po 1773 m. – Jėzaus Draugijos veiklos sustabdymo.

Kaip Lietuvoje buvo paminėta ši neeilinė sukaktis? Patys Kražiai kolegijos 400 metų sukaktį minėjo tikrai iškilmingai: įvairaus pobūdžio renginių netrūko ir Žygimanto Liauksmينو gimnazijoje, ir Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centre. Tačiau platesnio akademinio diskurso, kurį

būtų galėjęs inspiruoti toks jubiliejus, nesulaukta. Vienintelė šiai progai skirta mokslinė konferencija „Jėzuitų kolegijos ir Lietuvos kultūra: Kražių kolegijai – 400 metų“ (XVI Jurgio Lebedžio skaitymai) įvyko 2016 m. lapkričio 17 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute. Ją surengti padėjo Kražių Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus kultūros centras ir Jėzaus Draugijos Lietuvos ir Latvijos provincija. Konferencijoje dalyvavę mokslininkai iš Lietuvos ir Lenkijos mokslo įstaigų aptarė daugybę temų: kolegijos bibliotekos knygos ir jų likimas, muzika ir vaidinimai teatre, dvasingumo ugdymas bei literatūra, įvairaus pobūdžio jėzuitų palikimas ir jo reikšmė. Kai kurie iš šių pranešimų virto *Senosios Lietuvos literatūros* 44 knygos straipsniais ir publikacijomis, kuriais Lietuvos mokslininkai prisideda prie Kražių kolegijos 400 metų sukakties minėjimo.

Literatūros istorijos problemoms skirti du pirmieji straipsniai. Živilė Nedzinskaitė aptaria Kražių kolegijos dėstytojų ir mokinių kūrybą XVII a., išsamiai analizuoja Žemaičių vyskupams skirtus kūrinius. Onos Daukšienės straipsnis skirtas Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus poezijos adresatams. Jame pateikiami papildyti duomenys apie iki šiol nežinomas arba mažai žinomas laikytus Albertą Turskį ir Levinijų Hielijų, nustatytas neidentifikuotas *Sigismundus Laetus* pseudonimu įvardytas asmuo, tai – Žygimantas Liauksminas. Kražių kolegijos ir jos narių istorijos momentai atspindėti kitoje straipsnių grupėje. Brigita Balčiūnaitė aptaria mokytojų bendruomenę, mokymo programą, jos kaitą, analizuoja mokytojų personalo ypatybes. Liudo Jovaišos tyrimas skirtas 1773 m. panaikintos Kražių jėzuitų bendruomenės narių likimams. Rankraštinio jėzuitų palikimo svarba aktualizuojama Mildos Kvizikevičiūtės straipsnyje, kuriame pristatomas XVIII a. pirmosios pusės Lietuvos provincijos jėzuito kelionės į Italiją aprašymas. Paskutiniai du straipsniai skirti jėzuitiškam dvasingumui ir jo tradicijai. Dovilė Čitavičiūtė aptaria jėzuitų dvasinio ugdymo metodus Mikalojaus Lancicijaus *Meditacijose*, o Vilmos Žaltauskaitės tyrimuose analizuojami jėzuitiškojo dvasininkų ugdymo aspektai XIX a. Lietuvoje. Publikacijų skyrelyje skelbiama Jūratės Petrikaitės surinkta ir parengta Pauliaus Rabikausko susirašinėjimo su lietuvių muzikais medžiaga, kurioje daug iki šiol neskelbtų žinių apie jėzuitų muzikinę kultūrą. Rezensijų skyriuje Eleonora Buožytė pateikia savo pastebėjimus apie Gražynos Jurkowlanec monografiją *Sprawczość rycin. Rzymaska twórczość graficzna Tomasza Tretera i jej europejskie oddziaływanie*. Tradiciškai yra kronikos ir anotacijų rubrikos.

Iš Kražių jėzuitų taip ilgai ir sunkiai statytos bei su meile ir atida puoštos bažnyčios šiandien likę tik pamatų akmenys. Tarp jų tikriausiai yra ir tas kertinis, kurio pašventinimą savo kūrinyje *Sacra lithothesis* apdainavo jaunasis Sarbievijus. Tikėdama, kad yra dalykų, kurių nei žmonės, nei laikas nesunai- kina, norėdama, kad tas kertinis akmuo taptų mūsų tyrimų atspirtimi, o būsi- mojo Europos poetų Parnaso šviesulio apdainuotas pamaldumas, dosnumas, teisingumas ir tvirtybė įkvėptų naujiems darbams

ŽIVILĖ NEDZINSKAITĖ

Romae, in festo Conceptionis B. V. M. anno 2017

STRAIPSNIAI

